

## НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

3017600001 Fax: (+381 11/) 451-289  
11 000 Београд, Скерлићева 1 E-mail: [nbs@nbs.bg.ac.yu](mailto:nbs@nbs.bg.ac.yu)  
Тел: (+381 11) 2451-242 <http://www.nbs.bg.ac.yu/>

Управник – Сретен Угричић

**Н**ародна библиотека Србије основана је 1832. године у књижари Глигорија Возаровића, у улици која данас носи име Краља Петра I. Иницијални фонд чинили су поклони самог Возаревића и других српских културних посленика окупљених око Возаревићеве штампарије. После објављивања вести у штампи стизали су поклони и из иностранства. Наредбом кнеза Милоша да се од сваке штампане књиге један примерак уступи Библиотеци установљена је институција обавезног примерка чиме је одређен статус и функција Библиотеке.

Први период развоја од 1832. до 1853. године протиче у настојању да се обезбеде минимални просторни услови за рад и развој и пресељавања из Београда у Крагујевац, из Крагујевца у Београд и по Београду.

Од 1853. до 1861. године следи период утемељења функција, фондова и стручне обраде грађе. Први српски државни библиотекар, Филип Николић, издвојио је основне и посебне фондове, установио инвентаре, ауторски и предметни каталог и прва *Правила за Библиотеку*. У том периоду значајан је допринос Ђуре Даничића који је утврдио концепцију набавне политике, започео израду текуће националне библиографије, приширио обавезни примерак и на периодичку, утврдио карактер и име Библиотеке, увео заштиту књижног фонда и објављивањем годишњег извештаја о раду увео праксу редовног обавештавања јавности о раду Библиотеке.

Од 1861. до 1869. године Библиотеком руководи Павле Шафарик. Тих година уводи се савремени смештај фондова, повећава се број стручних радника, купују се старе рукописне и штампане књиге и успоставља се веза са домаћим и страним књижарама.

Од 1869. до 1874. године Библиотеком руководи Стојан Новаковић. У том периоду напредак се остварује усељењем у Капетан Мишино здање, издвајањем из Министарства просвете и

обезбеђивањем по три бесплатна примерка сваког штампаног списа *Законом о печатњи* из 1870. године. Тих година почиње и издавачка делатност Библиотеке и наставља се рад на текућој библиографији.

Наредних година настављен је рад на унапређењу статуса Библиотеке која је 1881. године одвојена од Музеја. *Законом о Српској краљевској академији наука* Академији је дато право стручног надзора над радом Библиотеке. Године 1900. донет је *Правилник о унутрашњем уређењу и раду у Народној библиотеци*, а 1901. *Закон о Народној библиотеци*.

Прве две деценије двадесетог века су период тешког страдања Библиотеке: бомбардовањем је уништен део фонда, инвентари и каталози, преостали део фонда је пресељен на више места у Београду, док је најдрагоценији део фонда (рукописи, старе штампане књиге, периодика) евакуисан у Ниш и Косовску Митровицу. Овај део фонда бугарски окупатори су пренели у Софију, одакле је после рата некомплетан враћен у Београд.

Године 1920. Библиотека је смештена у откупљену зграду бивше "Картонаже Милана Вапе". За публику је Библиотека отворена 1925. године. На основу *Закона о штампи* и *Закона о Народној библиотеци* из 1919. године Библиотека је постала централна државна библиотека и стекла право на обавезан примерак са целе територије Југославије.

Године 1941. немачки бомбардери су запаљивим бомбама погодили зграду Библиотеке која је изгорела до темеља заједно са књижним фондом. Уништен је богати и драгоцени књижни фонд од преко 500.000 свезака, 1.424 ћирилска рукописа и повеље, картографска и графичка збирка од 1.500 јединица, збирке од 4.000 наслова часописа и 1.800 наслова новина, богати архив турских докумената о Србији и целокупна преписка значајних личности из културне и политичке историје Србије и Југославије, инвентари и каталози Библиотеке.

Обнова фондова почела је већ током рата па је крајем рата Библиотека поседовала више од 5.000 јединица библиотечке грађе.

После рата Библиотека добија зграду бившег хотела "Српска круна", а одлуком Министарства просвете добија све реткости рејонских библиотека. Додељене су јој и следеће библиотеке: Дворска библиотека, Библиотека Сената, део Библиотеке Народне скупштине и Библиотека Друштва Св. Саве, а откупљене су и многе приватне библиотеке. Библиотека у то време добија и многе значајне поклоне, установа, организација и појединаца, између осталих и легате Тихомира Ђорђевића и Милана Ракића.

Библиотека је редовно са публиком почела да ради 20. априла 1947. године. Формирани су ауторски (1947. ) и предметни (1948.) каталог, а 1953. године у циљу усмеравања развоја библиотечке мреже у Србији основан је Библиотечки центар, касније преименован у Одељење за унапређење библиотечке делатности. Године 1960. формирана су следећа одељена: Библиографско одељење, са циљем израде српске ретроспективе библиографије, и Археографско одељење, са задатком да описује и региструје јужнословенске ћирилске рукписе и изврши реконституцију рукописног фонда. Формирана је и Козерваторска лабораторија за заштиту библиотечког материјала.

*Законом о библиотекама Србије* из 1965. године Библиотеци је, као централној матичној библиотеци Републике, одређено посебно место и поверен низ значајних функција у библиотечној мрежи Србије.

У циљу дефинитивног разрешавање просторних проблема камен темељац за зграду Библиотеке постављен је 20. октобра 1965. године, а рад у новој згради почиње на Дан Библиотеке, 6. априла 1973. године.

У периоду до 1980. године Библиотека унапређује организацију пословања, формира стручни каталог по УДК систему (1974.) и централни каталог Србије и образује Центар за научне информације и рефералну делатност.

У том периоду дотадашња *Правила за каталогизацију Друштва библиотекара* усаглашена су са *Париским начелима* из 1976. године, прелази се на нови библиографски опис сагласан међународним стандардима, ради се централизована каталогизација у библиотекама Србије и врше се припреме за прелазак на аутоматизовану обраду података.

*Законом о библиотечној делатности* и *Законом о заштити културних добара* из 1977. године утврђују се проширене функције Библиотеке.

Од 1985. године Библиотека ради на реализацији пројекта *Увођење аутоматске обраде података у библиотечно-информациону делатност Народне библиотеке Србије и мрежу библиотека Србије*, а од 1987. године на *Пројекту Система научних и технолошких информација Југославије*.

Народна библиотека Србије је национална и матична библиотека за Републику Србију и њене функције и делатност регулисани су актуелним *Законом о библиотечној делатности* из 1994. године. Општи интерес у области библиотечке делатности утврђен овим *Законом* остварује Народна библиотека Србије.

Народна библиотека путем обавезног примерка прикупља чува, обрађује и даје на коришћење целокупну штампарску

продукцију са територије Републике Србије; сваку штапану публикацију ван њених граница а односи се на српски народ, (сербика, југославика); публикације наших националних мањина у суседним земљама; дела страних аутора штапана на нашем језику. Другу групу чине публикације, које на неки начин значе ширење наше културе на иностраном тлу. То су дела наших аутора штапана на страним језицима у иностранству (стручни и научни радови, докторске дисертације итд.).

Народна библиотека Србије је и музеј писане речи српског народа, јер чува сва рукописна и штапана дела од најстаријих времена до данас.

Народна библиотека Србије као научна установа прикупља и научну литературу из свих области са територије Републике Србије, али и дела светске науке и књижевности. Она комплетира своје фондове путем осталих видова набавке (куповина, поклон, размена) штапаном делима других народа. Тежиште у набавци стране литературе је у области хуманитарних наука и књижевности, нарочито балканистике и славистике.

На тај начин Народна библиотека Србије има задатак да постигне одређену универзалност својих фондова.

Библиотека је и реферални центар Србије - депозитар је научних елабората.

Библиотека израђује текуће, ретроспективне и друге библиографије српског народа и националних мањина.

Поред ових функција Народна библиотека је овлашћена да израђује каталожки опис у публикацији (ЦИП).

Библиотека координира изградњу и развој јединственог библиотечко-информационог система Републике Србије.

Народна библиотека сарађује са националним библиотекама у иностранству, стручним и научним установама и организацијама у земљи.

Библиотека организује своју делатност у више сектора, одељења и служби у којима су послови подељени по стручном областима:

Сектор за попуњавање фондова, Одељење ауторског каталога, Одељење серијских публикација, Одељење предметног и стручног каталога, Одељење посебних фондова, Сектор за чување и коришћење фондова, Библиографско одељење, Археографско одељење, Центар за научне информације и рефералну делатност, Одељење заштите библиотечке грађе, Одељење за развој и унапређење библиотечке делатности, Сектор за издавачку делатност и Сектор заједничких и општих послова.

У Народној библиотеци Србије ради Центар за аутоматску обраду података, који координира аутоматизацију пословања Библиотеке, израђује, одржава базе података, планира и програмира библиотечно-информациони систем, прати примену рачунарске технологије у библиотекама и врши надзор над коришћењем рачунарске опреме.

Народна библиотека Србије у својим фондовима има око четири милиона библиотечких јединица. Они су подељени према врсти, садржају и формалним одликама библиотечке грађе.

Општи фонд чине:

- књиге штампане на српском језику после 1868. године, као и књиге штампане на језицима националних мањина;
- стране књиге штампане после 1700. године;
- серијске публикације (укупно 1270 наслова): часописи штампани на српском језику и на језицима националних мањина, часописи штампани на страним језицима и новине штампане на српском језику, језику националних мањина и страним језицима;
- референсна збирка - састављена од енциклопедија, речника, приручника, библиографија, лексикона итд.

Посебни фондови садрже рукописну библиотечку грађу:

- фонд старе и ретке књиге (књиге ХVIII и ХИХ в. до 1867. страна књига до 1700. године, микрофилмови, библиофилска издања итд.)
- фонд музикалија и фонодокумената (штампане и рукописне музикалије, грамофонске плоче, касете, ЦД итд.)
- картографски фонд (југословенски и страни атласи, секције карата, планова итд.)
- фонд фотодокумената (издавачки, колекционарски албуми, фотографије, разгледнице)
- фонд плаката и документационог материјала (ситни штампани материјал, издања за слепе штампана Брајевом азбуком)
- фонд млађих рукописа (заоставштине и преписке научника, књижевника, јавних радника Ђуре Јакшића, Јована Јовановића-Змаја, Стевана Сремца итд.).
- Библиотеке целине - садрже личне библиотеке истакнутих књижевника, јавних радника, или су откупљене или су поклоњене Народној библиотеци или пак завештане. Од ових библиотека, својим обимом и садржајем најзначајније су библиотеке целине: др Тихомира Ђорђевића, др Веселина Чајкановића, Милана Ракића, др Михаила Динића, др Петра Колендића, Милоша Црњанског

(рукописи, архивска грађа, преписке, лична библиотека), др Милоша Ђурића, др Јована Пејовића, Душана Петровића Шанета, Љубице и Данице Јанковић, Милице и Борјане Продановић, Љубомира Мицића, др Оливере и др Живомира Младеновића и Милоша Јевтића.

Фондове Народне библиотеке Србије могу да користе сви пунолетни грађани, студенти, научни радници, магистранти, докторанти, истраживачи у 6 читаоница са укупно 500 читалачких места. За научне скупове, семинаре и јавне програме Библиотека има салу са 230 места.

Корисницима су на располагању штампани и лисни каталози и електронске базе података о фондовима Библиотеке.

Библиотека издаје стручне и научне публикације из области библиотекарства као и публикације које су резултат научно-истраживачког рада Библиотеке, библиографије, каталоге, приручнике, фототипска издања, дела из културног наслеђа итд. Библиотека од 1999. године издаје часопис *Гласник Народне библиотеке Србије*.

Библиотека редовно поставља тематске изложбе књига и другог библиотечког материјала и организује промоције нових књига и часписа. Посебна се пажња посвећује представљању издања Библиотеке.

Библиотека је добитник више награда, плакета, медаља, признања и захвалница, од којих су најзначајније *Орден Републике* из 1972. године, *Награда АВНОЈ-а*, *Вукова награда*, *Орден Светога Саве II степена* и *Награда "Милорад Панић-Суреп"* за 1982. годину.

Сваке године на Дан библиотеке, 6. априла Библиотека додељује награду за најчитанију књигу у библиотекама Србије у протеклој години. Награда се додељује југословенском аутору за књигу из области књижевности, науке или уметности објављену први пут у Југославији.

На основу Одлуке Владе Републике Србије од 12. марта 1993. године Библиотека је основала "Задужбину Десанке Максимовић" са циљем стварања услова за трајно очување и неговање успомене на једног од највећих савремених српских песника. Задужбина додељује годишњу награду за песништво "Десанка Максимовић" коју чине Статуета Десанке Максимовић, повеља и новчани износ.

Библиотека је оснивач фонда "Мирослављево јеванђеље" који је основан ради стварања услова за заштиту овог јединственог споменика српске писмености и културе и заштиту других старих и ретких књига које имају статус културног добра од изузетног значаја.

Народна библиотека Србије члан је Међународне федерације библиотечких удружења и институција (IFLA) од 1973. године.